

גליון

מעוללפת
ספירים

במשנתו של הבעש"ט הקדוש

פרשת וארא

גליון צ"ו

מאמר "קדושת היסוד" [חלק ב']

כוח הדיבור, לפי רבינו הבעל שם טוב זיע"א, שווה במהותו לכוח ההולדה, וכשם שהו"ז לבטלה נחשבת לבגידה בכוח הבריאה והיצירה שניתנה לאדם בעצם התדמותו לבוראו, כך גם הגיית ואמירת דיבורים בטלים חסרי ערך משמעוטי הם מעילה בכוח הביטוי שניתן לאדם ובכך נמדדת מעלתו על גבי היצורים השונים האחרים, אשר לכן היא מתואר ומוגדר אצל רבותינו הראשונים כ"מדבר", וכלשון קדשו של מרנא הבעש"ט זיע"א¹:

"המדבר בלא מחשבה הוא כמו מוציא זרע לבטלה רחמנא ליצלן, כי המחשבה אצל האדם הוא שיעור קומה שלימה, והראיה לזה כי כשאדם מחשב בדבר אחר בעת הזיווג מוליד בן תמורה² וגם כשאין מחשב כלום מענין הזיווג אינו יכול לזווג, והמחשבה הוא החכמה, והדיבור הוא ההולדה, כי גם במחשבה יש אותיות, כי מחשב באותיות, וכשאדם אינו מחשב במה שהוא מדבר אזי הוא כמוציא זרע לבטלה, שהדיבור הוא חיות שלו"³:

עיקר מהות החיים של האדם, לפי הבעל שם טוב, באין לידי ביטוי ביכולתו להביא לידי ביטוי את משאלותיו ורצונותיו, את אישיותו ותכונותיו, להוציאם מן הכוח ולהביאם אל הפועל⁴, באמצעות כוחות הדיבור [=נפשי יצאה בדבור]⁵ וההולדה, המגלמים שניהם את ספירת ה"יסוד" המכונה בזוהר הקדוש⁶ "חי עלמין"⁷ דהיינו מקור החיות של האדם. את הקשר והשייכות המהותיים שבין חיי האדם וקיומו לכוח הדיבור שבו אנו מוצאים כבר בתרגומו של אונקלוס

"רוח ממללא" - "לשבת יצרה"

הנה נתבאר במאמר הקודם, כי העבודה העיקרית של האדם בעולמו - לפי מרנא הבעל שם טוב זיע"א - היא לנווט, לנתב ולתמרן, את המניע העיקרי שבו, שהוא הרצון הפנימי להרגיש התענוג, ולהפנות אותו כלפי השי"ת ועבודתו, כשזה מתבטא בשני כלים של האדם הנותנים לו לבטא את מחשבותיו ורצונותיו, הלא הם כוחות הדיבור וההולדה, כי עבודת האדם היא לא לבטא דרכם את ה"אני" העצמי שלו כנפרד משאר חלקי כלל המציאות הכללית, אלא להביע באמצעותם את הרצון האלוקי הרוחני החפץ להתגלות ולהופיע כאן בעולם באופן חומרי וגשמי על ידי שאדם נוסף יכיר במציאותו וכן על ידי עליית העניינים החומרים המתעלים ע"י כוח הדיבור של האדם.

בסופו של דבר, כאשר האדם הולך בדרך זו, הוא מעניק לדיבורו ולכוח ההולדה שלו משמעות ומשקל ערכי, הוא מגלה את הרוחניות הפנימית המסתתרת מבעד לגשמיות החיצונית, את ה"שמיא" המתגלה דרך ה"ארעא", וזאת באמצעות ספירת ה"יסוד" שמקורה בתנ"ך הוא במילים "כי כל בשמים ובארץ"⁸ שתרגמם אונקלוס "דאחיד בשמיא וארעא", והיינו כי ספירת היסוד לוקחת את חמש הספירות שמעליה הכלולות בה [חסד, גבורה, תפארת, נצח והוד] ומחברת אותם עם המציאות החיצונית, על ידי שהיא נותנת להם את האפשרות להופיע באופן גשמי ומעשי, באמצעות כוחות הדיבור וההולדה.

¹ דברי הימים א, כט יא.

² ליקוטים יקרים דף ע' ד"ב.

³ נדרים כ ע"ב.

⁴ וכעין מה שכתב בספה"ק אור לשמים (ליקוטים) וזל"ק: פרק שישי (מ"א) רבי מאיר אומר כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה. י"ל הפירוש כך הוא, ידוע ראשית המחשבה סוף המעשה, וכולם בחכמה עשית (תהלים קד כד), ואין לך דבר שלא היה במחשבה הקדושה, ונתגלה הדבר במעשה, הוא ה"א תתאה סוף המעשה (ע"ד"ח יתרו לד ע"א), הוא כח הדיבור (זח"א קפה ע"א), וידוע (בר"ר מד יז) נובלות החכמה כל מעלה תורה, ת"ת ישראל בעלה דמטרוניתא (ת"ז הקדמה ו ע"א: ועי' זח"א קנ ע"ב).

⁵ כמובא בספה"ק ישמח משה (פר' ויגש דף קד ע"א) בזה"ל: וידוע זיסוד נקרא חי עלמין, והשומר הברית נקרא חי, ועל כן יעקב אבינו לא מת (תענית ה' ע"ב), והבן. ועל פי זה מבואר כי בפעם הראשון אמר כי למחיה שלחני כפשוטו כי זה שנתים הרעב וגו', ואחר כך אמר ולהחיות לכם, ר"ל שתהיו חיים דהיינו שומרי הברית קודש יסוד חי עלמין, לפליטה גדולה כדי שתוכלו לקבל התורה, והבן.

⁶ ראה מה דאיתא בספה"ק דברי חיים (פר' פנחס) וזל"ק: והנה ידוע (זוה"ק עקב רעג ע"ב) דמדת צדיק מדת יסוד נקרא חי, ומי שפגם בברית ועשה פירוד בין אותיות חי כנ"ל, ופנחס בקנאתו השיב החי. וידוע דהכל בא מבחינת הדעת, כי כן אפילו הגשמי הכל תולה בדעת, ודעת הוא כח מוליד הכל, כן נמי בקדושה הדעת הוא כח החי, ולכן משה שהוא בחינת הדעת (שם פקודי ורא)

הדיבורים, רק שלהיות חיות האדם דבוק תמיד בשורשו לכן הדיבורים ההמה עצמן ממשייכים עליו משרש חיות חדש ועל ידי זה חי תמיד אף שבכל דיבור יוצא חיותו מקרבו רק כל דיבור עצמו מביא לו חיות חדש עד כאן דבריו¹:

כך גם - במקביל - אנו פוגשים לראשונה את תכלית החיים האנושיים כמיועדים להתרבות ולפרות כאשר פנה השי"ת לזוג הראשון והקדמון² - אדם וחווה - המייצגים את כוחות השכל והרגש הקיימים בתוך כל אחד ואחד³, וציוה להם: "פרו ורבו ומלאו את הארץ"⁴, שהרי זוהי מטרת בריאת

על הפסוק הנאמר בבריאת האדם "ויצר הויה א-להים את האדם עפר מן האדמה, ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה"⁵: "ונפח באפוהי נשמתא דחיי, והות באדם לרוח ממללא"⁶.

"ואמר עוד, נפשי יצאה בדברו כו", כי הנה כתב הבעל שם טוב זלה"ה כי ענין רוח האדם בקרבו וחיותו שלו הוא כח הדיבור אשר בקרבו וכמו שאמר הכתוב בראשית⁷ ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה ומתרגמין לרוח ממללא, ולפי זה כשהאדם מדבר דיבורים אזי הדיבורים ההם הן חיותו ויוצא חיות שלו באותן

ופעולת ההזנה תגדל לפעולת הגידול בטבע, ותתמיד אחריה זמן יותר ארוך. והשלישי הוא ההולדה בדומה, שלא תבוא כי אם אחרי הגידול. והיה ההישראות והנחיות לדבר במינו, כולו מפאת הפעולה הזאת.

ולזה כולו ידמה ענין בני אדם. כי קין נולד ראשונה, דומה לפעולת ההזנה שתקדם בטבע ובזמן לשאר הפעולות. ולזה היה עובד אדמה וקונה מזונות ממנה. והבל נולד סמוך אליו, מורה על פעולת הגידול שתתחבר לפעולת ההזנה. ונכרתו ימיו בימי קין ועל ידו, כמו שתיפסק פעולת הגידול על פני ההזנה ובסיבתה. והבן השלישי הוא שידומה אל הפעולה השלישית, שהיא ההולדה המשארת שארית במינו, כי ממנו הושתת העולם. ולפי שזמן ההולדה בדומה כפי הראוי, אחרי זמן הגידול, ויעמוד במקומו לתוספת לקיחת המזון, אמרה חוה (לעיל א, כה): "כי שת לי אלהים זרע אחר תחת הבל כי הרגו קין".

וכמו שבזמן הפסד האיש ומותו, לא ישאר שארית ונחציות מההזנה והגידול, אלא מההולדה בדומה, כי בו יתקיים המין. ככה לא נשאר זרע כלל מהבל, וגם לא מקין שנמחה זרעו בימי המבול. וישאר אך נח' ובניו זרע שת, שבהם נתקיים המין.

הנה אם כן שלושת בני אדם ירמזו לשלושה כוחות של הנפש הצומחת הדומה אליו. ולהיות אדם בערך הצורה הצומחת, הכוללת לכל בעל נפש. לכן היה הוא השרש והעיקר הראשון אשר ממנו צמחה האומה הישראלית, וכן שאר אומות המין האנושי. שהיו כולם כנפנים אליו, והוא הגזע וההורש אשר יצאו ממנו כולם.

ואמנם איך נתדמה ההתחלה השנית שהיא כוח, אל הצורה החיונית המרגשת, יתבאר בתחילת תולדות נח. וכן יתבאר בתחילת סדר לך לך, איך היה אברהם ההתחלה השלישית, דומה אל הצורה המשכלת.

¹ ויבואר במאמר לפר' בלק.

² ראה מש"כ בספר"ק באר מים חיים (פר' נח, פרק ט) בזה"ל: ועל כן אמר הכתוב כשהתחייב בחיית פרו ורבו ומלאו את הארץ כאמור שתכוננו בכל עשייתכם מדברים התחנותי הנעשה מנבראי הארץ, ליחד קודשא בריך הוא ושכינתא למען שמו באהבה.

עוד כתב שם: ועל כן אחר שאמר להם פרו ורבו ומלאו את הארץ ומוראכם וחתכם וגו', והכל להורות בא אלהינו שכל בחינות תאוות גשמיות יהיו רק לשמו בחיות הנשמה וגדלות השכל ולא בחומריות, ולראות לברר ניצוצי הקדושה מכל דבר, באופן שיהיה התאוה מבוזה מושפל ומאוס בתכלית המיאוס, ועיקר עשותו חמדה הזו הוא רק למען המצוה שבה, ואליה הוא חושק וחומד מתאוה ומצפה והכל באמת ובתמים בשלימות לא שישאר בשכלו הרי התאוה הזו מבוזה ושפל ובלבבו יחמוד אליה, בזה לא יברר שום ניצוץ הקדוש, רק עיקר הביורו הוא בלב שיעמיק כל כך בחכמת שכלו ובבינת לבו עד שיהא נעשה באמת כזה בלב שיגנה וימאס וישנא את התאוה תכלית השנאה רבוב בינתו באמת אשר הדבר בגשמיותו הוא מאוס אין כמוהו בתכלית המיאוס, ויראה מה שנעשה ממחמדי עולם הוא למשל מאכילה מה

ממנו בחינת חיים ושולם שניתן לפינחס, וידוע שתיבת "אמר" מרמז על היסודות איש מים רוח, ובהתמזגם יחד נקרא אמר.

¹ שיר השירים ה, ו.

² ב, ז.

³ מובא בספר"ק ערבי נחל פר' וישלח.

⁴ ראה מש"כ האברנבאל בענין שאדם הראשון היה גם דוגמא ומשל לכלל בני האדם, באריות נפלאה, בפירושו לפר' בראשית (פרק ה-ו פסוק א-ה) וז"ל: וראוי שנבאר עתה, איך יתדמה ענין אדם הראשון אל האומה, בענין הצורה הצומחת אל אישי האדם המתהווה. ואומר, שכאשר ענייני אדם הראשון וסיפוריו, נמצא בהם עשרה דברים מורים על היותו בערך האומה בצורת ההזנה, אל האיש המתהווה. והם: מולדתו, ושמו, ויצירת אשתו, וברכתו, ומאכלו, ומקום מושבו, ומלבושיו, וחטאו, ועונשו, ובניו: אם במולדתו, לפי שבזה היה האדם עץ השדה, כי כמו שהעץ והצמח נולדים מהאדמה, ככה אדם הראשון נברא ממנה.

ואם מפאת שמו, שנקרא אדם, נגזר מהאדמה להיותו נוצר ממנה כצמחים. ואם מפאת יצירת אשתו. כי כמו שבהליקח ענף מענפי העץ יצמח ממנו עץ אחר ונצר משרשיו יפרה, ככה מצלע אדם נבראת האשה.

ואם מפאת ברכתו, לפי שנאמר (לעיל א, כח): "פרו ורבו ומלאו את הארץ". כי עשית הפרי וההולדה בדומה, הוא מפעולות האדם הצומחת, כאילו הוא תכליתה.

ואם מפאת מאכלו, לפי שניתן לו לאכול כל עשב וכל עץ זרע זרע, כאילו המזון היה דומה לניזון, ולא ניתן לו בשר בעלי חיים לאכול כאשר נתן לנח, להיות המאכל מתייחס לאוכל אותו. וגם בתחילת בריאתו נתן לו הנהגה במאכל, להיות הפועל היותר נאות אליו.

ואם מפאת מקום מושבו, שהיה הגן מקום נטיעת העצים בעלי פרי, כמו שנוכר בכתוב (לעיל ב, טו, טז).

ואם מפאת לבושו, כמו שנאמר (לעיל א, ז): "ויתפרו עלי תאנה ויעשו להם חגורות", כאלו נתכסו בעלים בעצי השדה.

ואם מפאת חטאו. לפי שהיה בענין הצמחים ולקחת המאכל מהם, שהוא פועל הנפש הצומחת להזנה ולגידול והולדה בדומה, שהם פעולתיה. ולא ניתן לאדם מצווה אחרת, כי אם על ענין המזון ואזהרת האכילה מהצמחים ההם. והיה חטאו שאכל מהעץ אשר הוזהר עליו.

ואם מפאת עונשו. לפי שהיה בקבלת האדמה קוץ ודודר, ושיאכל את עשב השדה (לעיל ב, י). ואם מפאת בניו, שהיו שלוש: קין והבל ושת. לפי שידוע לא שבצמיחה יוכלו שלושה כוחות: הראשון הוא ההזנה, ותחילת בצומח מתחילת ברייתו עד סוף כלותו. והשני בענין הגידול, והמשכו ממזון יותר ממה שיצטרך לתמורת ההתכה, כדי שמתאוה התוספת יגדל גוף הצומח בכל מרחקו.

“ראיתי בכתיבי הרב החסיד מורנו הרב יעקב יוסף הכהן בשם אדוני אבי זקני [הבעל שם טוב] על פסוק 'וכי יהיה באיש חטא

העולם, כמו שנאמר בספר ישעיהו” לא לתהו בראה לשבת יצרה”.

והעיקר לזה הוא איש ואיש שמדוויגים בכונת אמת לשם ה' בדחילו ורחימו בכונות הרציון לפני מי שאמר והיה העולם, וכאמיתא מתעברת מזיווג זה נולד על ידי זה נשמות הללו, ובההיה אברהם מגייר את הנאשנים ושרה את הנשים כמאמר חז"ל (בראשית רבה ל"ט ד), כי הם הולידו את הנשמות הללו ונאמר עליהם ואת הנפש אשר עשו, עשו ממש כי הנשמות היו מהם, ובההיה השוה אשה לאיש כי גם היא צריכה לראות לגרום במעשים טובים למעבד נשמתין ורוחין חדתין שהוא עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים, ועל כן זה אשר נאמר ויאמר להם פרו ורבו הכוונה על הולדה הזו, ובההיה שניהם שוים לעשות פרי למעלה להרבות הנשמות בעולם העליון, ואמנם הצויו על תולדות הארץ כפשוטה להוליד בנים לקיים המין הוא מה שאמר

אחר כך ומלאו את הארץ וכבשוה (דאם לא כן אחד מהם מיותר נאמן) שהוא למלאות הארץ התחוננה בהרבות דמות וצלם אלהים בעולם ובה נאמר וכבשוה ואיש דרכו לכבשו ולא האשה ועל כן הוא מצווה ולא היא ועיין שם שביארנוהו. ולזה אמר כאן הכתוב שזה שהיתה עקרה לא תימא שהיתה עקרה מכל וכל שלא הולידה שום דבר בעולם לא כן כי רק אין לה ולד שאין לה ולד בארץ הלזו בגוף ונשמה אבל נשמות לבד היתה מולידה תמיד ועשתה נשמות לגרים כנזכר (אחר כתבי נצטאית כן מפורש בזה"ק שלח קסת. עיין שם).

37 מה ית.

38 וראו דבר נפלא בעינינו זה שכתב החתם סופר ז"ל בספרו תורת משה (ויקרא י"ג א) ז"ל: דבר אל כל עדת בני ישראל וגו' קדושים תהיו, ופרש"י פ' זו בהקלה נאמרה לפי שרוב גופי תורה תלויים בה וי"ל עפ"י מה שכתב החובת הלכות בגדל מעלת הפרישות והבדידות שאין רצון הקב"ה להיות פרוש דהיינו שילך במקום שאין אנשים למדבריות ויערים לבחון ולהשכיל את מעשה ה' כי נורא היא כי לא תהו בראה לשבת יצרה אלא רצון ה' ית' להיות אוהב את הבריות ולחבר עמם וללמדם בינה והשכל בתורת ה', ואם אמנם שמעט בזה להשלים עצמו אפ"ה הוא רצון ה' להיות אוהב הבריות שעי"ז מקרבן תורה בחיבור ובדביקות זו ואם כוונתו רק לתלכת זה אז יהי בחיבור עם אנשים ולבו דבק בה' ואעפ"כ פרוש מכל תענוגי עולם הזה וזה הפרישות בחר ה'.

וזה שביאר כאן באמרו קדושים תהיו פרישות ונוכל לטעות שענין פרישות ימיני בדידות הגוף לכן נאמר דבר אל כל עדת וגו' והיינו פ' זו בהקלה נאמרה שיהי פרוש אבל מעורב עם בני אדם והטעם מפני שרוב גופי תורה שיקויים התורה בגוף תלויים בזה ללמוד וללמד ולהיות ממלכת כהנים. אולם ראה מה שכתב הש"ך פתח התורה (שמות י"ח ה) ז"ל: כי לי כל הארץ, כלומר ראה מה שכתב חסם אתעסק במלאכות שהעולם צריך להם לישובו, כמו זריעת זרעים ונטיעת אילנות וחרושה ושאר מלאכות שהם ישובו של עולם, כי לא תהו בראה לשבת יצרה, ואנו צריכים לזה כדי שנהיה פנוים לעבודתך, לזה אמר כי לי כל הארץ, כלומר הרי בראתי בני אדם רבים לעבודתו של עולם כדי שיתעסקו לישובו, זהו כי לי כל הארץ, ואתם תהיו לי, כלומר אבל אתם לומדי תורה תהיו לי פנוים כמו חתן גדול שהוא מצוי ופנוי לעבודה ולמנוח המקדש לא יצא וכל אחיו הכהנים עושין לו מלאכתו, הכהנים שהם מוזהרים על הטומאה, ולא הישראלים כדי שיהיה קדוש, וכן אתם תהיו ממלכת כהנים נגד כהן גדול, וגוי קדוש נגד אחיו הכהנים.

וראה דבר נוסף בעינינו זה שמושב בספר תולדות יצחק לרבי יצחק קארו ז"ל (בראשית א ג) ז"ל: ודעתי עוד לקושיית האשה אשר נתת עמדי, הנחת המפרשים שפירשו בעץ הדעת שפריו מוליד תאות המשגל, שלזה אמר כשצויתני שלא אוכל מעץ הדעת לא היה לי אשה, ולכן חשבתני שצוית לי שאחר שאין לי אשה, למה לי תאות המשגל, שתאות המשגל בלא אשה אולי היה מחטיא לי חטא גדול לכא על אמת מבהמות וחיות או להתאות אלהים, אבל אחר שנתת לי אשה, חשבתני שיהי מותר, או מצוה שצוית פרו ורבו,

נעשה אחר כך מהגשמיית טינוף צואה היש מאוס מזה, או בתאות המשגל חמת מלא צואה כדומה בכל השטופות נופת טינופת צוף חמדת עולם הזה ותענוגיו, והעיקר שבהם הוא קצת חיות המצוה אשר נעשה בהם שהוא הוא הטוב והיפה הנאה נאהבת ונתאבת ונחמדת בלב חכם לב, ועל ידי זה הנה הרע הנחצה בגשמיית הדבר ההוא נכנע ונשבר ונמאס, ונופל ברוח הבהמה היורדת היא למטה, ועוד הרבה יותר. והטוב שהוא חיות ניצוץ הקדוש שבתוך המאכל תעלה ונתגדל ונתהלל ועולה למעלה, ברוח בני אדם העולה הוא למעלה במותר האדם מן הבהמה שאינו אוכל כבהמה למלאות בטנו כסוס כפרד, כי אם לשם מצוה באימה ובריאה בבושה וההכנעה כי זה השולחן אשר לפני ה' וישיבתו לפני ה' ממש, וזה הוא עיקר בירור הניצוצות.

עוד כתב בספ"ק יטב לב (פר רוח) בזה"ל: כי הנה מצוה ראשונה שכתורה הוא פרו ורבו ומלאו את הארץ (שם א, כח), ופירש סיבה לעתים (סוף דרוש כח) הכוונה על דרך המבואר בשלחן ערוך אורח חיים ס"ו ר"א בענין שאמרו חכמים (אבות פ"ב מ"ח) כל מעשיך יהיו לפרש שמים כו', וכל ילדו האמורה בתורה, אם עשה להשלים תאותו ולחנאותו, ואפילו אם נתכוון שיהא לו בנים שימשו אותי, אינו משובת, אלא יכוון שיהיו לו בנים לעבודת בוראו כו'.

והוא שאמר ומלאו את הארץ, שתהא הכוונה למלא את הארץ, לא כמו שנאמר בהיותינו במצרים (שמות א, ז) ובני ישראל פרו וישרצו כמו שרצים המכוונים לתאותם, ותמלא הארץ אותם, שהארץ נתמלא מהם ממילא. כי אם שתהא הכוונה למען למלא את הארץ נמאות ה' לצורך קיום העולם, ע"כ דבריו.

עוד כתב שם (פר רח, אות ג) ז"ל: או יאמר כי למעלה כתיב בפרשת בראשית (ו, א) ויהי כי החל האדם לרוב וגו' ובנות ילדו, ולא כתיב וילדו בנות. ענינו, על פי מה שכתב בספר בינה לעתים (סוף דרוש כח) לפרש ובני ישראל פרו וישרצו וגו' (שמות א, ז), וכתוב (שם) ותמלא וגו', כתיב (לעיל א, כח) פרו ורבו ומלאו את הארץ, כלומר שתהא הכוונה לקיום המין למלאות הארץ, ולא למלאות תאותו כבהמה ונולד ממילא ולדות בלתי כוונה מכוונת, וזהו, לאשר היו במצרים נתגשמו, לזה אמר ובני ישראל פרו וישרצו כשרצים, שעשו אותו מעשה ההנאות, וממילא ותמלא הארץ וגו', נתמלא הארץ מאליה בלתי כוונה כוונה לזה, ע"כ דבריו. וכן כתב בספר אור החיים הק' (ר"פ תזריע ע"ה ויקרא יב, ב) אשה של זרעיה מי יולדה, כי הזריעה תהיה בכוונה כוונה להוליד כמאות בוראו ב"ה, עיי"ש.

וזהו שאמר הכתוב ויהי כי החל האדם לרוב וגו' ובנות ילדו להם ממילא, ולא כתיב ילדו בקמץ, ולא תלה הלידה בהם, כי לא נתכוונו רק למלאות רצונם הבדמי, וזהו שנאמר וגם אחרי כן אשר יבואו בני האלהים אל בנות האדם אז יולדו להם. אמנם ונח מצאנו וגו' אלה תולדות נח, כל מקום שנאמר אלה פסל את הארשונים (ב"ר ל"א, ג), כי אלו הן תולדותיו ממש, שכוון להוליד לקיים את המין (שם, ב), וזהו שאמר הכתוב תמים תמים בדרותיו, שהוליד ונטר ברית כראוי דרגא דצדיק (זוהר נה ט"ב), לכן את האלקים התהלך נח, שמדת הדין נתהפך אצלו לרחמים וכו'.

וראה מ"ש"ק האבודרהם בעינינו זה (ברכת איווסין): והרמ"ה פ"י שנתקנה ברכה זו (שהכל ברא לכבודו) כדי להזכיר סבת הזווג שהוא עיקר יצירת העולם התחתון שלא נקרא אלא לפריה ורביה שנא' לא תהו בראה לשבת יצרה וזהו כבודו של משה שאין כבוד הבורא נודע אלא ע"י בריאותו שנא' כל הנקרא בשם ולכבודי וגו' כנגד שהכל ברא לכבודו.

ואיתא בספ"ק באר מים חיים (פר רח, פ"ק יא) בזה"ל: ואכן כי שני מיני הולדות יש, אחד בגשמיית העולם, שהוא בנים ובנות להרבות זרעם נעפרות תבל כי לשבת יצרה, והשנית היא הולדות הנשמות בעולם העליון על ידי מצוות ומעשים טובים שהם באים נשמות לגרים או לבעלי תשובה כנודע מדבר מרן הארי"ז.

וכו', וביאור הפסוק 'כי יהיה וגו'' שמעתי בעצמי מפי אדוני אבי זקני זללה"ה¹⁰:

תיקון מידת היסוד - גאולת מצרים

והנה, גלות וגאולת מצרים, שהם שורש לארבעת הגלויות האחרות והגאולה מהן¹¹, נדרשים בספרי החסידות¹² - ובמקורם אצל הבעל שם טוב - כעניין המתרחש בתוככי נפש האדם, והיינו כי הגלות הוא התפזרות הנפש וכוחותיה, והגאולה היא איסופם וחיבורם להיות אחד כבראשונה, וכלשון הרה"ק בעל ה"אמרי אמת" מגור זי"ע שאמר ש"עיקר הגאולה היא בנקודה הפנימית שבנפש¹³". גלות וגאולה אלו שבנפש מתבטאים ביכולתו של האדם להתבטא ולהביע את עצמו, אישיותו ותכונותיו - כמגלמים את המציאות העליונה, באמצעות שתי מתנות הביטוי המדוברות עד כה, שהם ברית הלשון וברית המעורר,

משפט מות והומת ותלית אותו על עץ לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא', והקשה הא חטא הוא שוגג, ואיך הוא משפט מות שזה שייך למזיד, וביאר ז"ל כי בחטא של הוצאת זרע לבטלה, אף על פי שהוא שוגג, הוא משפט מות, כי בפעם ראשון מסלק הסיטרא אחרא רחמנא ליצלן ממנו הנפש שלו, ופעם שני הרוח, ובפעם שלישי הנשמה, שמסבב אותו לקליפות שלא יקבל מוסר, הגורם למיתת רחמנא ליצלן¹⁴:

"וזהו שאמר הכתוב 'וכי יהיה באיש חטא', היינו שוגג כזה שיהיה משפט מות אף שהוא שוגג, והיינו טומאת קרי רחמנא ליצלן, 'ותלית אותו על עץ', היינו אף אם תלתה אותו על עץ חיים, לומר לו תוכחת מוסר לא יקבל שום מוסר, לכן 'לא תלין נבלתו על העץ כי אם קבור תקברנו ביום ההוא', כשיזדמן שיהיה בבחינת יום, היינו טהר יומא¹⁵ לזכך את נפשו אז תקברנו, להפריד הפסולת מעליו, ודברי פי חכם חן

הדינים מעל כל ישראל ויחולו עליהם כל הטובות והברכות בכלל ופרט ברוחניות וגשמיות בני חיי מזוני רוחי ורפואה בקרב במהרה בימינו אמן.

וכן איתא בספ"ק שפת אמת (פר וישג תרמ"ה) בה"ל: והענין יש לבאר כי יוסף ויהודה הם ב' הכנות שהי' צריך קודם ירידת יעקב ובניו למצרים. והם העצות והכנות להגלות ולהגאולה של מצרים. והם ב' הבריות ברית הלשון וברית המעורר שעליהם נרמז גן נעול אחותי כלה גל נעול. בחי הפנימיות וסוד הנסתר הוא ברית המעורר ונק' גן נעול. שבזכותו של יוסף נשמרו מעריות במצרים ואחת היתה ופרסמה הכתוב ובזכות זה יצאו. ובחי' יהודה הוא ברית הלשון והוא ההתגלות שיש בכח פיהם של ישראל לגלות ולברר כבוד מלכותו ית' בעולם וזהו נרמז בגל נעול.

לכן ירדת יוסף במצרים הי' בהסתר. ובחי' יהודה הי' בהתגלות שמשם תצא הוראה. והוא הדרך שיכולים הרבים ליהנות ממנו. אבל בחי' יוסף לא יש שייכות רק ליחידים ונק' נזיר אחיו. ומצינו שיעקב אע"ה מסר הסודות ליוסף כמ"ש חז"ל בפי' בן זקונים כו'. אבל ליהודה שלח להיות הוא הדולה ומשקה מתורתו לרבים. וב' אלו הם גם בחי' משיח בן יוסף ואח"כ העיקר הגאולה ע"י בן זוד. וכתבי אפרים לא יקנא עוד כו', שבחי' יוסף הוא גבוה ביותר אבל הוא בהסתר ובחי' יהודה בהתגלות.

וראה עוד מש"כ שם בעניין זה (פר זכור תרנ"ד) זול"ק: ולכן ניסן הוא יציאת מצרים דהוא ברית הלשון שהוא ראשית. ולכן המצוה לספר ביציאת מצרים. פה סח. ואדר הוא אחרית השנה ברית המעורר שהוא התכלית.

¹⁰ ראה בספ"ק אמרי אמת על תוכנה.

¹¹ וראה מה שכתוב בתנא דבי אליהו (רבה, פרק כג): אד דוד היה משבח את יוצאי מצרים כי אפילו המצוה האחת שהיתה בידם נוה לפני הקב"ה הרבה יותר מן כמה מצוות שלנו ומרו המצוה האחת שהיתה בידם שנתקבצו כולם באגודה אחת וכתרו ברית שיעשו גמילות חסדים זה עם זה. וישמרו ברית המילה שהוא ברית אברהם יצחק ויעקב ושלא יניחו לשון של יעקב אבינו ושלא ילמדו לשון של מצרים מפני דרכי ע"ז שנאמר (שמואל ב' ז) ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ אשר הלכו אלהים זה משה ואהרן לפדות לו לעם ולשום לו שם ולעשותו לכם הגדולה ונוראות לארצך מפני עמך אשר פדית לך במצרים גוים ואלהיו אל תאמר כן אלא כך תאמר מפני עמך ישראל אשר פדית לך במצרים כרת גוים ואלהיו.

ונמנע פריה ורביה בלא תאות המשגל, ואי אפשר תאות המשגל לא באכילת עץ הדעת, וזהו שאמר האשה אחר שנתת אותה עמדי כשנתנה לי מן העץ אכלתי, אחר שלא תהו בראה לשבת יצרה. וגם זה נכון על הנחתם.

¹⁰ ברכות ב' ע"א.

¹⁰ דגל מחנה אפרים פרשת עקב ד"ה עוד ירמוז והיה עקב.

¹¹ ראה בספ"ק מגלה עמוקות (פר בשלח) שכתב זול"ק: מן המבואר ומן הידוע שבשעה שמכרו השבטים את יוסף הצדיק נגזר עליהם גלות מדה ננגד מ"דה הם דחו צדיק מארץ החיים וגרמו שיוסף הורד מצרימה ופגמו באות ברית קודש ז"ש ויתנכלו אותו להמיתו על אות ברית קודש לפיכך מכרם הקב"ה ביד גוים וימשלו בהם השונאים וכל הד' גלויות באו מעון יוסף כ"ש (עמוד ב) על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנה על מכרם בכסף צדיק גרמו ד' גלויות בטעה שיצאו ישראל ממצרים עדיין לא נתקן חטא של יוסף אלא שזכר להם הקב"ה את בריתו א"י והוציאם משם ביד רמה ומשה כשראה כל ישראל עסוקים בביות מצרים ואחד מהם לא נתן לב לדעת להוציא צדיק מארץ טמאה. משה רבינו שידע פגמתן תיקן עוות זה והוציא ארוננו שזכר להם הקב"ה את בריתו א"י והוציאם משם ביד רמה ומשה כשראה כל ישראל עסוקים בביות מצרים ואחד מהם לא נתן לב לדעת להוציא של יוסף ממצרים (משלי ט) חכם לב יקח מצוות ז"ש וחמשים עלו בני ישראל שהיו מזויינין ומחונכין בכסף כ"ש וירק את תניניו אבל משה ויקח משה את עצמות יוסף ואז יוסעו מסוכות ולולי שהוציא הצדיק מארץ טמאה לא יוכלו לצאת ולנסוע מסען ולכן כשבא לימ לא יוכלו לצאת עד שראו ארוננו של יוסף וינס והיו ב' ארונות הולכים כי לצד זה ואמרנו קיים זה מה שכתוב בה.

¹¹ כמובא בספ"ק מגן אברהם להרה"ה המגיד מטריעסק זי"ע (פר עקב) בה"ל: והסירה ממך כל חולי (ז, טו), הן חולי הגוף, והן חולי הנפש שמרומז בס"ת מדוה מצרים הרעים שבגינו פ"ה בחינת דיבור, כי בגלות מצרים היה הדיבור בגלות, ועל ידי פגם הדיבור נמשך פגם הברית כמו שידוע שברית הלשון מכונן נגד ברית המעורר, וכמו שכתוב (שם כג, טו) ולא יראה בך ערות דבר, ערות דיבור, שעל ידי פגם הדיבור פוגמים בברית ר"ל, ולכן מצרים היא ערות הארץ, וזה וכל מדוה מצרים שהוא פגם הפה והדיבור שעל ידי זה נמשך פגם הברית שנקרא רע' וזה 'הרעים', אשר ידעת שאתה יודע מכבר מה שנצמח מזה כי על ידי זה יש השראת הדינים שהם ש"ך ופ"ר שמרומז בס"ת אשר ידעת שהוא כמנין ש"ך ופ"ה, ומבטיח הכתוב לא ישימם בך 'בך' מרומז ויכ"ב אותיות התורה, שעל ידי עסק התורה ותפלה ויתבטלו כל

בכפלים - ברית הלשון וברית המעורב^{כב} - בבחינת "פקוד פקדתי"^{כג} שנאמר דווקא על יוסף^{כד} המייצג את ספירת ה"יסוד"^{כה}.

שכאשר המעלה לווית פנמיים, ושוב אין ראוי להם להתעבד, והוא ממש כענין שאמרנו בדיבור הקודם בטעם שש שנים יעבוד הנאמר בעבד עברי למירוק פגם הפנימיות, וכאשר נשלם המירוק נתגלה הפנימיות, וזה ובשביעית יצא לחפשי חנם.

עליהם המדבר שהדיבור היה בגלות כי ברית הלשון וברית המעור תלויין זה בזה, וכשיצאו ממצרים מלו עצמם ועל ידי זה נתקן גם ברית הלשון וזכו לומר שירה להים, ולעתיד גם כן יהיה כך כדכ' כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

אאז"ל אמר שזה ענין השני משיחין משיח בן יוסף ברית המעור ומשיח בן דוד ברית הלשון וכו'. משיח בן דוד הוא ברית הלשון כי דוד המלך ע"ה היה בעל תשובה שקלקל קצת ותיקן על ידי תורה ותפלה, וכן **בצדיקים ישנם ב' בחינות צדיק גמור ובעל תשובה, צדיק גמור נקרא מי ששומר הברית בשלימות והוא יכול לקרב את כל בני ישראל להשי"ת על ידי תשובה כמו שהיה על דעת דת' ופרעה הקריב וי' שהקריב את ישראל לתשובה שעשו.**

אאז"ל אמר כ' אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' שדוד המלך ע"ה בכל מקום שהלך בין עומד בין ישן לא הסיח דעתו מהשי"ת אפילו לרגע אחד, וכן צריך להיות בעל תשובה שיהיה עליו תמיד עול בשכבו ובקומו ובלכתו שלא ישכח, עד אמצא מקום לה', וזה שיש ביהודה אותיות השם היינו שלא לשכוח אפילו רגע אחד מהשי"ת, דוד המלך ע"ה היו בו ב' הבחינות צדיק גמור ובעל תשובה, ברית המעור וברית הלשון, והוא אסף וקיבץ כל לבות בני" וקרבם להשי"ת כמו שכתוב ויתקבצו אליו כל איש מצוק וכל איש אשר לו נושא וכל איש מר נפש וגו', וכמו כן בכלל ישראל ישנם ב' הבחינות, צדיק גמור ובעל תשובה, יש שלא קלקלו ואם אחד קלקל יש לו עצה לתקן על ידי תורה ותפלה, על ידי הכנעה לשם שמים יכול כל אחד לתקן שתי הדרגות, תפלה לעני ותפלה למשה, היינו צדיק גמור ובעל תשובה.

כ"כ כדאיתא בספה"ק שם משמואל (פר' משפטים ושקלים, תרע"ד) וז"ל: **קיצור הדברים שגלות מצרים הייתה מירוק לפגם הפנימיות ברית המעור וברית הלשון,** וכאשר נשלם המירוק נתגלה הפנימיות וזכו לשתי מצוות אלו פסח ומילה, ושוב המעלה לווית פנמיים, ושוב אין ראוי להם להתעבד, והוא ממש כענין שאמרנו בדיבור הקודם בטעם שש שנים יעבוד הנאמר בעבד עברי למירוק פגם הפנימיות, וכאשר נשלם המירוק נתגלה הפנימיות, וזה ובשביעית יצא לחפשי חנם.

והנה בכל שנה בימי ניסן ופסח נתעורר ענין יציאת מצרים נפשיות, והעיקוב הוא פגם ברית המעור וברית הלשון. והנה בירושלמי שקלים (פ"ב ה"ג) ובמד"ת (פ' תשא) אפ"ל בטעם השקלים, וכבר אמרנו לפרש שמר אמר שהיא כפרה לחטא העגל ומר אמר שהיא כפרה לחטא מכירת יוסף, וכבר אמרנו (שנתת הירע"ב) דלא פליגי דהא הוא איתנייהו בכתורת כהנים (ריש פ' שמיני) שהי על ישראל שני חטאים אלו, אלא שגם חטא העגל נסתפק מחטא מכירת יוסף, וע"כ אמר אב"י בתר שורש החטא שהוא מכירת יוסף ומר אזיל בתר המסתפק ממנו כמו שכתבנו בזה באריכות, והנה חטא מכירת יוסף הוא פגם ברית המעור שגרם יציאת עשר טיפין מצדיק יסוד עולם כידוע, וחטא העגל הוא פגם ברית הלשון, שאמרנו לעגל אלה אלהיך ישראל, אף שלא תעו מאחרי השי"ת כ"מ בספרים מ"מ הוא פגם ברית הלשון, והשקלים מכפרין על שני מיני פגמים אלה כמו שהגדנו באריכות בשנים הקודמות.

וראה בס"כ בספה"ק אבות שלום (פר' בהר) וז"ל: **ועל כן צריך האיש המשכיל לראות לעשות יחוד יסוד ומלכות ביחוד שלי, והיינו שצריך להיות נוטר הברית מדת יסוד, ועל ידי זה הוא בונה בנין קומת המלכות כנודע (תק"ז ע"ג), ונעשה יחוד יסוד ומלכות, ויש הולדת מצוות ומעשים טובים והמשכת חסדים בעולם, למעלה ולמטה בכל העולמות כנודע.**

וזהו סוד שמיות גאולה לתפלה, כי תפלה היא מלכות כנודע (והר"א כ"ד), ומדת יסוד נקראת גאולה (עי' זוהר ב' קט"ו ע"ג), **כי מי שזוכה להיות נוטר ברית קיימת קדישא, שהיא מדת יסוד, הוא נגאל מכל ההרורים בישינו ומכל הרפתקאות, הן בגוף והן בנפש והן בממון.** וזו היא כוונת אמרם ז"ל (ברכות ט ע"ב) כל הסומך גאולה לתפלה אינו ניזוק כל היום, פירוש שהיום עצמו אינו ניזוק, וכזהו עובדא דמייתי שם, דלא פסיק חוכא מפומיה כוליה יומא, יעוין שם.

כ"ד ראה מש"כ בספה"ק שפת אמת (פר' שמות, תרל"ז) וז"ל: **בלבת אש כו' ע"ש עמו אנכי בצרה כו' דכ' אשר לא ידע את יוסף פי' שנקודת יוסף הצדיק עומד בכל עת צרה כדכ' בית יוסף להבה כו' ששולט מרחוק. לכן גם הרשעים מרחינין ריח מקדושת הברית ובורחיין. אך הגלות מתחיל כשלא ידע את יוסף כו' אפ"כ הצדיק שמיגרש בחי' יוסף איננו בגלות, ויכול להיות הגאולה על ידו. וזה הסימן גאולה שמסר להם יוסף שכל מי שיראה ויבין שיש גם בגלות פקידה אף שהוא בהסתרה. הוא מוכן לגאולה. ובלבת אש הוא בית יוסף להבה ומתוך הסנה כנ"ל.**

כ"ה ע"י בספר שיח יצחק לרבי יצחק אייזיק חבר ז"ל (חלק א' וז"ל): **המעלך מארץ מצרים כבח שמירת הברית כידוע על פסוק שבטי ה' עדות לישראל וכו' הרחב פיך ואמלאהו לעמת שמירת הפה והלשון כמשמעו וכו', וכהואי שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים וכו', אכן בעונותינו הרבים גבר היצר עד גדר ולא שגם עמי לקולית לעמת שמירת הפה, וממנו יוצא הקול וכו' וברית לא אבה לי אם בעול הברית שכן נמי תבת אבה' ראהי תבות איות ישראל היקדש ותבת לי כזכור לעיל וכו' ובכן גם אני ואשלחנה בשירות לבם, בתאות יצרם בפגם הברית אשר הוא נתון לעמת הלב, והוא גם כן על דרך ולא תתורו אחי לבבכם ואחרי עיניכם, והינו נמי תבת בשירות כמו שפרש ש"י למען שוררי ראייה וכו' ילכו במועצותיהם נבול פיהם וכו' לו עמי שמע לי ישראל דמתי וילכו שמהו כראוי לעיל וכו'.**

כ"ו כמש"כ המקובל רבי יעקב אבוחצירא ז"ל בספרו שכל טוב (חלק א' וז"ל): **המעלך מארץ מצרים כבח שמירת הברית כידוע על פסוק שבטי ה' עדות לישראל וכו' הרחב פיך ואמלאהו לעמת שמירת הפה והלשון כמשמעו וכו', וכהואי שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים וכו', אכן בעונותינו הרבים גבר היצר עד גדר ולא שגם עמי לקולית לעמת שמירת הפה, וממנו יוצא הקול וכו' וברית לא אבה לי אם בעול הברית שכן נמי תבת אבה' ראהי תבות איות ישראל היקדש ותבת לי כזכור לעיל וכו' ובכן גם אני ואשלחנה בשירות לבם, בתאות יצרם בפגם הברית אשר הוא נתון לעמת הלב, והוא גם כן על דרך ולא תתורו אחי לבבכם ואחרי עיניכם, והינו נמי תבת בשירות כמו שפרש ש"י למען שוררי ראייה וכו' ילכו במועצותיהם נבול פיהם וכו' לו עמי שמע לי ישראל דמתי וילכו שמהו כראוי לעיל וכו'.**

כ"ז כמובא בספה"ק אמרי אמת (ויפס' אחרונים פס' פסח) וז"ל: **ה' אלקי אבותיכם נראה אלי וגו' לאמר פקד פקדתי וגו', וכמד' פקד במצרים פקדתי על הים, ב' הפקידות הללו הם שתי דרגות, צדיק גמור ובעל תשובה, והם תיקון ברית המעור וברית הלשון, יציאת מצרים ברית המעור וקריעת ים סוף ברית הלשון, וזהו שכתוב הריאני את מריאך זה ברית המעור השמיעני את קולך זה ברית הלשון, במצרים קלקלו בברית המעור כדכ' אשר לא ידע את יוסף ובמד' כשמת יוסף הפרו ברית מילה וגם ברית הלשון נתקלקלה כדכ' סגר**

כ"ח ע"י מש"כ בספה"ק מאור ושמש (פר' ויגש) וז"ל: **וזהו שאמרנו חז"ל ויקרא רבה כ"ה. בזכות שלושה דברים נגאלו אבותינו ממצרים ואחד מהם הוא שלא שינו את לשונם והיינו שהיו גורים מערה כי ברית הלשון מכוון לברית המעור והיינו תיקון אות ברית קודש, לכן הרכיחו דוקא לגלות מצרים לתקן את אות ברית קודש והוא תשובת המשקל באותו מקום השטופי זימה שם יוכל להיות התיקון להעלות הניצוצות הקדושות ששפלו באותן מאה ושלושים שנה.**

”ענין גלות מצרים וגאולת מצרים כמו שהיה בדרך כללות אומה הישראלית כך יש בפרטות אדם אחד, וכמו ששמעתי [בשם הבעל שם טוב] פירוש הפסוקי 'קרבנה אל נפשי גאלה' כי קודם שיתפלל על גאולה כללית צריך להתפלל על גאולה פרטית לנפשו, ודברי פי חכם חן”¹⁰;

ומובא בספרי החסידות¹¹, כי כל זמן שהשכל נמנע מלהתפשט אצל האדם ולבוא אצלו לידי ביטוי מעשי - בבחינת "ויוסף הורד מצרימה", כלומר, שכוח ההיווספות

וההתרבות מונעת מעצמה לפעול באופן פשטי כתוצאה ממניעים שליליים ו'מיצרים' [מלשון 'מצרים'] נפשיים שונים, ו'וימת יוסף" - כוח ההיווספות מתה וחסומה, או אז האדם נתון תחת הרגשת חוסר ביטוי עצמי בבחינת "ויוסף מלך חדש על מצרים" מלך הנקרא 'פרעה' [מלשון 'עורף'] הנאחז באחורי הגרון דקדושה ומונע מהשכל לפלוש לעבר הרגש כמובא בכתבי האריז”ל¹², זאת מחמת "אשר לא ידע את יוסף”¹³, כי כל זמן ש"ויוסף היה במצרים" - 'הוא יוסף שהיה עבד, והוא שנעשה מלך שלא נשתנה, כי היה בהוויתו

ברוך הוא שהוא מחיה כל הנשמות מגלה כח אלקות אל הנשמות, אבל בדרות השפלים, שהגוף עיקר והנשמה טפלה ולכן משועבד הנפש להגוף כמו שכתוב (איכה ה' ט"ז) בנפשינו נביא לחמנו, ועם זה בא כל מיני גלויות בכל המדרגות שאין הנשמה שולטת, ונסתר בחינת אלקות בעולם, וזהו שכתוב (הילים י"א) עמו אנכי בצרה וכו', עיי”ש.

¹⁰ כדאיאת בספה”ק אור המאיר (פרי ישוב) בזה”ל: והנה כבר קדם לנו הדיבור, יוסף, רימוז לאות השפעת השכל, כי ברית המעור וברית הלשון מהם מכוונים, והיינו בבחינת פרטיות אדם התחתון, וכן ברית השפעת התגלות מדרגות עליונים בהנהגת עולמות התחתונים, זה נקרא גם כן בחינת יוסף. ורימוז הכתוב הדור אתם ראו מה הטעם גורם, בהעדר המשכילים להתמיד בעבודת הבורא בהתפשטות השכל בכל פרטי עובדותיהם, אזי יוסיף, השכל שנקרא יוסף, הורד מצרימה, כלומר הוריד למצרי המהכמה, ויקנהו פוטיפר, ואיתא בזוהר (ח”א פת”א, א) לטטר חטאה קנה ליה, לטטר חטאה רודאי, כיון שהעדר התכמה והמדע לדעת שאין שום פעולה גדולה וקטנה הנפעלת בעולם שאין שם התלבשות אלוהות, ליקח משם רמיזא דחכמתא לעבודת הבורא, זהו בחינת עקב בלא י”ד וכו’.

ולא היה דבר נקל הוא זה לתקן דבר זה עד שורשו ולא היה באפשרי ביד בני ישראל להעלות כל כך הניצוצים הקדושים, לכן היה הקב”ה מסבב סיבובים ממכירת יוסף דוקא שהוא סוד צדיק שומר הברית ודוקא למצרים שהוא דבר והיפוכו אצל אבות הטומאה ערות הארץ שטופי זימה ושם ניסה הקב”ה אותו באשת פוטיפר ועמד בנסיון ולא פגע את אשתו קודש, וזאת בלתי אפשרי היה באיזה משאר האחים כי אולי לא יעמדו בנסיונם ודוקא יוסף הצדיק שהוא סוד צדיק שומר הברית הוא יכול לעמוד בנסיון זה בשמירת הברית והוא המשיך דבר זה למצרים שהתחיל לתקן שם תיקון הברית מפגימת אדם הראשון.

ומעשה אבות סימן לבנים שבעקבותיו דרכו אחר כך בני ישראל בארץ מצרים בגדירת הערוה שגדירו עצמם ועשו תיקון הזה בשלמות בתיקון שמירת הברית והעלו כל הניצוצים עד שעשאו כמצולה שאין בה דגים, וזולת יוסף שהמשיך זאת לא היה כח ביד בני ישראל למשון ולתקן זאת רק על ידי המשכת יוסף הצדיק היו יכולים אחר כך בני ישראל לתקן זאת עד שורשו והיו יכולים לעלות ממצרים והיה הגאולה על ידי יוסף על ידי שהתחיל להמשיך דבר זה. וזהו שאמרו במדרש (מדרש תהלים קיד) על פסוק (תהלים קיד, א) הים ראה וינס ארוננו של יוסף ראה וכו’.

וראה בספה”ק רב ייבי (פרי ישוב): ויוסף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר סריס פרעה שר הטבחים איש מצרי מיד הישמעאלים אשר הורידוהו שמה. נ”ל בעזה”ל אבר המילה נקרא יוסף ע”ש יוסף ה’ לן בן אחר, כן אבר המילה שפרה רובה האדם”¹⁴ אותו אבר המילה נקרא יוסף שנתפס בו האדם”¹⁵ אבר המילה האותו אבר המילה הורד מצרימה לשון מצרים שיש ירידה לאותו אבר המילה ע”י מצרים וצרות שעושה היצ”ה לאותו אבר המילה ע”י הרהורים רעים עד שמביא אותו אבר המילה לידי האותו אבר המילה.

¹¹ ראה בשער הפסוקים האריז”ל (פרי ישוב): והנה הקליפות נאחזים בכל האחוריים זו”א, האמנם יש בחי’ פרטיים בקליפות, הנקראים ארץ מצרים, והיא בחי’ הגרון שלהם, שהוא המצר היותר צר שבכל הגוף כנזכר. ומקום אחיזתם בקרוש, אינו בצד פנים של הגרון דקדושה, רק באחוריים הנקרא עצמם יש בתוכם שני שובע וז”ש ויתפתו כו אשר בהם בשני רעב עצמם. וחלום זה הי הכנה לגאולת מצרים לברר כי קודם הגלות הי’ שבע גדול במצרים שזרע הקב”ה שם נצוצי קדושה ויוסף לקט הכל. וזה הרמז שמה שאצור כולם נרקב בי השובע באשמיית הי’ טפל לפנימיות וגם אח”כ לא התחיל הגלות לשלוט עד שקם מלך חדש אשר לא ידע את יוסף כי כ”ז שהי’ נודע כמו של יוסף הי’ מפתח הגאולה.

¹⁰ תהלים ס”ט, י”ט.

¹¹ תולדות יעקב יוסף פרשת שמיני דף פ”ח ע”א.

וראה עוד מ”ש”כ שם בפר’ וישלח (דף י”א ע”ג) וז”ל: שמעתי ממורי קרבנה אל נפשי גאלה שהוא גלות הנשמה מיצר הרע וכו’ ודפח”ח. וכ”כ שם בפ’ ויחי (דף י”ז ע”ד) וז”ל: וכאשר שמעתי ממורי שמעתי שצריך להתפלל על גלות נפשו ורוחו ונשמתו שאלו יצר הרע שכוני, ודפח”ח. וכ”כ בפר’ פקודי (דף ע”ח ע”א) ובפרשת כי תצא (דף ק”ז ע”ג). וענין עוד בספה”ק בן פורת יוסף (דף ק”א ע”ב) ובספה”ק צפנת פענח (דף ז’ ע”ב) ס”ג ע”ב ק”ז ע”ג.

ועי’ מ”ש”כ בספה”ק שפת אמת (סריס שמות) וז”ל: דהנה עיקר הגלות הוא שהנשמה נאסר בגוף וקול דודי יזכק הוא כח הנשמה שבנשמות ב”י שמעורר האדם לפתוח חודרה של מחט בגופו שתוכל הנשמה להאיר באדם, וזהו שכתבו וימרו את יחייה כו בחומר ובלבנים, כו שהנפש שהוא החיות שבאדם הוא מוטred כל היום בהבלי עולם, ומצד זה נמשך הגלות בפועל ממש, כי באמת בנ”י הם נשמת כל הברואים, ומן הדין צריכין להיות כל האומות כפניו לבני ישראל כו, אך בנ”י עצמם צריכין לשעבד ולכבול גופם אל הנשמה וממילא יהיה הכל כסדר כו, ואז הנשמה שולטת בכל הבחינות, בני ישראל שולטין על האומות, ונשמת בני”י שולטת על הגופים והקדוש

השתמשה בכוונה במידת היסוד שבו מתוך שיקול דעת
 בוחן ומבקר בבחינת "ויקח משה [=דעת] את עצמות יוסף
 [=יסוד] עמו"^ז.

יהיה^ז, לא הייתה הגלות יכולה להתחיל^ז, כי יוסף מבטא
 את הגאולה הנפשית - את 'התאחדות הפרטים בהכלל' -
 את הפדייה הרוחנית אותה רוכש האדם באמצעות

וראה עוד על כך שקדושת יסוד והיחוד שבינו למלכות תלויה במוח דדעת,
 בספה"ק אורה לחיים להרה"ק רבי אברהם חיים מזלצטשוב ז"ע בביאור
 פסוקי תחילת פרשתנו (פר וראה) זול"ק; וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו
 אני ה'. וארא אל אברהם וכו' ושמתי ה' לא נודעתי להם. לכן וכו' (ב.ב. עיין
 פירשי ז"ל וארא אל האבות, לכאורה הוא מיותר, הלא בהדיא כתוב אל
 אברהם אל יצחק ואל יעקב, וגם דאמר לא נודעתי ולא אמר לא הודעתי,
 עיין פירשי ז"ל.

ונראה, דהנה משה רבינו ע"ה ראה בצרתן של ישראל, ודובר נגד מלכות
 הנהגת הש"ת, ואמר אדני למה הרעתה, וכתבי אדני באלף דלת מדת
 מלכות, והנה במצרים היו גלות הדעת כמו שכתב הארי"ז ז"ל (פי ע"י חיים שערי
 תג המצות פ"א), רצה לומר שלא הי' יודעין שהש"ת הוא המנהיג העולם
 כחכמתו וחפצו, רק היו משוקעים בכשפיות ובטבעיות, ומחמת שלא היה
 התגלות הדעת ולא הי' זווג ר"ה, כי זווג ר"ה יסוד ומלכות הוא על ידי הדעת
 כמו שכתב הארי"ז ז"ל.

והטעם, כי מדת מלכות הוא בחי' דין ה"א אחרונה, ואות וא"ו הוא מדת
 רחמים, והם שני הפכים, ובחי' הדעת שידע שהכל הוא מאת הש"ת, אף
 הבחי' דין הוא הכל טובת הש"ת, ועל ידי ידיעת הדעת זה נעשה זווג ר"ה
 יסוד ומלכות, וכן במצרים אף שהיה תוקף הגלות וקושי השיעבוד, מ"מ היה
 טובה גדולה להם, כי קושי השיעבוד היה משלים הגאולה, והנה ע"י משה
 רבינו שהיה בבחי' הדעת נתגלה להם, והבינו וידעו שהש"ת הוא מנהיג
 כרצונו וכחפצו, ומשדך כל המערכות וכל המדות ומלכיות כפי הכשפים.

וזהו שאמר וידבר אלקים אל משה ופירשי"ז ז"ל דיבר אתו משפט על שאמר
 למה הרעתה, כיון שאהבת בבחי' הדעת, היה לך לידע שזה הוא טובה גדולה
 להם, וזהו שאמר ויאמר אליו אני ה'; אני הוא בחי' מלכות, ה' הוא בחי'
 רחמים, כלומר, שאני, בחינת מלכות בחינת דין, הוא ה'. בחינת רחמים, ואף
 על פי שאתה רואה שנעשה להם רעה ע"י שליחותך, זהו טובה גדולה להם,
 כי ע"י קושי השעבוד יצאו ממצרים ק"ץ שנה קודם זמנו.

ואמר וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדך, והנה אברהם היה
 בחי' חסד, ותיקן מדתו עד שורש נשמתו, כמ"ש (בראשית כד, א) ואברהם זקן
 בא בימים, שבא למדת חכמה הנקרא זקן, וכן יצחק שהיה בחי' גבורה, תיקן
 עד שורשו בינה עולם המחשבה, וכן יעקב שהיה בחי' תפארת, תיקן עד
 שורשו בחי' הדעת, שולם מלכך בחי' הדעת, ומשה הי' מלאוג בבחי' הדעת.

עוד כתב שם (פר שמות) בביאור הבחי' היחוד יסוד ומלכות הוא
 דעת, וזול"ק: וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים (ב.ב. ח). ולכאורה כבר
 נאמר (ב.ב. כג) ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה וישמע אלקים את
 נאקתם ויזכור וכו', ומרו שאמר אחר כך וידע, מה וירא מה וידע.

ונראה, דהנה איתא בכתבי הארי"ז ז"ל שזווג יסוד ומלכות ע"י הדעת המזווגם,
 ולחבין זה, דהנה השם יתברך ברא כל העולמות כדי שיתגלה מלכותו היא
 מדת יראה, כמ"ש (קהלת ג. ז) והאלקים עשה שיראו מלפניו, ובחי' יראה הוא
 בחי' אמונה, כי האיך ירא מדבר שלא ראה, אלא מאמין שיש בורא המחדש
 עולמו בכל יום ובורא כל העולמות ומחיה אותן ומנהיג אותן כרצונו וחפצו,
 ועל כן ירא ממנו, ובחי' יראה זו הוא ע"י הדעת, כי בדעת חרדים ימלאון
 משש (כד. כז), בתחילת הוא יודע על ידי האמונה, ומחמת זה הוא ירא ה', ואח"כ
 נמשך לו (ב.ה. א) אהבה כמו שאמר המגיד זלה"ה דרכו של איש לחזור אחר
 האשה (קדושי ב. ב), וכשנמשך בחי' אהבה הוא יודע בדעת מעצמו שיש
 בורא המחדש ומנהיג כל העולמות כרצונו וחפצו, ועל כן אוהב אותו, ומדת
 יסוד הוא בחי' אהבה, ומדת מלכות הוא בחי' יראה, ומזדווגים ע"י הדעת
 כאמור.

ובמצרים מחמת שנתשקעו בטומאת מצרים ועל ידי רוב העבודה לא
 היו מצריים הבורא את, כמו שאמרו רז"ל (שמו"ר כא. ז) הללו עובדי

לא כמש"כ בספה"ק שפת אמת (פר שמות, תרמ"ח) זול"ק: במדרש ואלה שמות
 ע"ש גאולתו וזכרו לדלעיל פ' ויגש נאמרו לענין הגלות וכאן לענין הגאולה.
 והוא להראות כי אין הגלות במקרה ולענוש בלבד. אבל בני' נבראו לתקן כל
 אלה המקומות. ולכן שבטי עליון יש שורש בשמותם בענין הגלות. ובענין
 הגאולה. והם תיקונים לעת הגלות ולעת הגאולה. ולכן כ' ויוסף הי' במצרים
 פי' זול"ק הוא שיש עבד ה' הוא שנעשה מצא שלא נשנתה. כי הי' בהיותו
 יהי' ולכן שמו של יוסף אהב בעת הגלות ומלאו בו ג"כ שם הגאולה כי הוא
 שורש הגאולה ולא התחיל הגלות עד דכ' אשר לא ידע את יוסף.

ז"ל ראה בספה"ק שפת אמת (פר שמות, תרל"ב) שכתב זול"ק: ברשי' נמשלו
 ככוכבים כו'. ולמי מודיע הכ' חיבתם. ודאי לבני' עצמם. לידע על א' כי הוא
 בכל צבאי ה'. וכמו כוכבים המאירים בלילה כן נשתלחו בני' במצרים
 שימצאו ההארה גם שמה. וידוע כי מלאך שמו על שם השליחות. ובני' יש
 להם ג"כ שמות לכל א' ע"ש השליחות. אף כי זה הפרש ששליחות איש
 ישראל להיות כמו שנשתלח בלי שינוי. וזה עצמו רצונו ית'. ולמעלה נזכרו
 שמותם ועתה נכתב שמותם כי גם במצרים היו בשמות הללו ולא נשתנו.

איש וביתו. פי' כל הדברים המשתלשלים ותלוין באדם כי בני' ממשכין חיות
 לכל העולם. ומכ"ש לדורותיהם. וכל ישראל נק' בית ישראל. וגם עתה בגלות
 יכולין להיבטל לכה ושורש החיים שיש לנו משבטים ואבות הקדושים. והי'
 זה הנכה אל הגלות אף שכשבטיים שיש לא הי' גלות. כן שהתקשרו כח שלהם
 בכל בית ישראל שע"י יהי' ניצולים אח"כ בגלות.

במדרש בלבית אש. אני ישנה ולבי ער כו'. שנקודה חיות הפנימיות שבישראל
 דבוקה בהש"י ורק שנסתר בגלות. וז"ש אחי' זמין לאתגליא. כמ"ש אח"כ
 אני יוצא בתוך מצרים אנא מתגלי. ומ"מ עיקר הגאולה ע"י התחזקות
 בנקודה הפנימיות והוא יוסף הצדיק. וז"ש אשר לא ידע את יוסף. ומאז
 התחיל הגלות. וגם יחוד הלכבות של בני' להיות אחד הוא בחי' יוסף הצדיק.
 הי' הגלות אינו שעבוד בלבד. רק הכל לכבודו ית' שבני' הוצרכו לברר גם
 במצרים הקדושה עד לכלות כל המצרים. וזה שנק' צבאי ה' ככוכבים
 בירידתן שם. ובאה"ח ה' פי' שהוא שבה וחיבה לבני' שירדו למצרים ע"ש
 כנ"ל שהוא לכבודו ית'. רק שתמה מרע"ה איך ויכולו מצרים לשלוט בהם.
 ואיך היו בני' נרדן ע"י מצרים. ובאמת אם היו מיוחדין באחדות לא היו
 שולטין בהם. ורק אשר לא ידע את יוסף כנ"ל. וכיון שהי' דלטורין ביניהם
 נודע הדבר כנ"ל.

ז"ל כמובא בספה"ק שפת אמת (פר ויגש, תרל"ז) זול"ק: וזה הכלל הוא שורש
 הגאולה בחי' יוסף והוא התאחדות הפרטים בהכלל. ובאמת ע"י יוסף
 נתקשרו הע' נפש הבאבות. והוא איתן למחיה שלחני אלקים לפניכם פי'
 שהוא הי' הנותן להם חיות בגלות לכן כל זמנה שכוחו של יוסף קיים לא
 התחיל הגלות עד שכתוב לא ידע את יוסף כו'.

ז"ל כדאיתא בזוהר הקדוש (חלק ג דף רלו ע"א): ויקח משה את עצמות יוסף עמו
 (שמות יג. טו), עצמות צדיק יסוד עלמין, דרגא דיוסף הצדיק.

וכמו שנבאר הרה"ק מקאסוב ז"ע בספה"ק אהבת שלום (פר אמוה) זול"ק:
 והנה במצרים היתה בחינת יוסף בגלות כידוע, על כן היתה בחינת הדעת גם
 כן בגלות, ועל כן היה גם כן בחינת עולמתא שפירתא דלית לה עיינין (עי'
 זוהר ב.ה. א). וכשנבא משה, התחיל לתקן מדת יוסף, כמו שכתוב בשעת יציאת
 מצרים (שמות יג. טו) ויקח משה את עצמות יוסף עמו, ובא לבחינת הדעת,
 משמה היה בחינת דעת של כל ישראל (עי' לקו"ת פ' שמות ד"ה ותקרא וד"ה וירא ה')
 וכו'.

כמובא בספה"ק שפת אמת (לפסח, תרנ"ה) בז"ל: והנה שורש הגלות והגאולה
 הכל במדרגת יוסף הצדיק. בתחילת הגלות כתיב אשר לא ידע את יוסף.
 ובגאולה כתיב ויקח משה את יוסף.

בו היצר הרע, מה שאין כן כשמת יוסף, אז 'ויקם מלך חדש' היצר הרע שהוא גלות הנשמה, ומזה נמשך גלות ממש להגוף גם כן, עד אחר כך 'וימת מלך מצרים' היצר הרע המיצר הגדול, או מלך של עולם הזה שנקרא 'מצרים', 'וימת' שירד ממדריגתו שנולד משה, הדעת, אז הרגישו בזה מה שהיה נשמתם בגלות היצר הרע 'ויאנחו מן העבודה' זו עבודת השי"ת, 'ויזעקו וגו'', והטעם שמת מלך מצרים אז ולא מקודם, כי 'ומשה היה רועה וגו'' שהוא בחינת דעת שבא לכלל ישראל, אז הרגישו חסרונם 'ויזעקו וגו' ותעל שועתם', ובא גאולה להצורה והחומר":

ואי"ה במאמר הבא נרחיב אודות ימי השוכבי"ם באספקלריית החסידות.

"דאיתא בפסוק 'וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה וגו' ומשה היה רועה וגו'', וכתבתי דיש שני מיני גלות, אחד גלות החומר והגוף אצל האומות, ב' גלות הצורה והנשמה אצל היצר הרע, שהוא המיצר והשונא הגדול של האדם, שמטריד את האדם בעסק הגוף וצרכי עולם הזה, שלא יהיה פנוי לפקח על עסקי נשמתו, ושני מיני גליות הנ"ל זה נמשך מזה, וכאשר 'קרבה אל נפשי גאלה', שהוא גאולת הנפש והנשמה מיצר הרע, אז מיד הוא גאולה כוללת החומר והגוף משעבוד וגלות האומות":

"ובזה תבין מה שאמר הכתוב 'ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף', שהוא היצר הרע שחידש גזרותיו אחר שמת בחינת יוסף כו', שכל זמן אשר היה בחינת יוסף קיים אשר נקרא דעת לפקח בעסקי הנשמה, לא שלט

ואת היא השכינה מדת יראה שהיתה עמם בגלות כמו שדרשו חז"ל (מגילה כט, א) כל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם, אבל לא היתה בחי' דעת אף על ידי אמונה לירא מהשי"ת כי במצרים היתה בחי' הדעת בגלות.

ע"ז וכו', וכמה שאמר משה אח"כ (ג' יג) ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם, ואף על פי כן ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה, רצה לומר אף על פי שלא קראו את השי"ת אלא ויזעקו מן העבודה אף על פי כן ותעל שועתם וכו' מן העבודה, ובני ישראל הם מדת יסוד,

מעומקא דליבא נשגרי ברכת מזלא טבא וגדיא יאה,
קדם האי גברא יקירא, צנא מלא ספרא, בקי בכל מכמני התורה,

ה"ה הרב שלום קליין שליט"א

לרגל השמחה השרויה במעונו

עת נישואי בתו תחי'

עב"ג

החתן החשוב יעקב הלוי הי"ו

בן הרב יהודה אריה דייטש שליט"א

החתונה תתקיים אי"ה ביום שלישי ו' שבט בירושלים עיה"ק

ויהא רעווא מקמי שמיא שיזכו לרוות רוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח
מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, אושר ועושר, שפע ברכה והצלחה,
ויצליח בכל אשר יפנה, שובע שמחות עד בלי די,
וכל מילי דמיטב, אמן.

נכתב ונערך ע"י הרב חיים פנחס הורוביץ שליט"א

לתרומות והנצחות, ניתן לפנות לטל': 0533115956

תרומות ניתן להפקיד בבנק מרכנתיל 17 סניף 732 מס' חשבון 76879692

ע"ש "בית אשר ורבקה" [ע"ר]

לכל ענייני הגיליון, שאלות והערות,

קבלת הגיליון באימייל, (וכן גיליונות של שנים קודמות, תשע"ט-תש"פ)

ניתן לפנות לכתובת אימייל 2088014@gmail.com

מעוניין להתרים אחרים תמורת אחוזים נאים, בבקשה פנה אלינו!!